

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

**ВІСНИК
ЧЕРКАСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Науковий журнал

Виходить 40 разів на рік

Заснований у березні 1997 року

№ 34 (287). 2013

Черкаси - 2013

Засновник, редакція, видавець і виготовлювач –
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16161-4633ПР від 11.12.2009

Матеріали «Вісника» присвячені актуальним проблемам соціально-педагогічної роботи, професійної підготовки спеціалістів соціальної сфери. У публікаціях досліджуються аспекти соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення, зокрема: соціально-педагогічна робота з сім'ями, дітьми та молоддю, людьми похилого віку, підлітками, схильними до адиктивної поведінки; спрямованої на виявлення та розвиток обдарованості дитини; взаємодію фахівців з дитячими, молодіжними та громадськими організаціями; формування професіоналізму спеціалістів соціальної сфери, аналізується міжнародний і вітчизняний досвід соціально-педагогічної діяльності.

Наукові статті збірника рекомендовані викладачам вищої школи, аспірантам, студентам, соціальним працівникам, а також усім, хто цікавиться соціально-педагогічною проблематикою.

Постановою президії ВАК України від 10.02.2010 р. № 1-05/1 (Бюлетень ВАК України, 2010. – №3) журнал включено до переліку наукових фахових видань зі спеціальності «Педагогічні науки».

Випуск № 34 (287) наукового журналу Вісник Черкаського університету, серія педагогічні науки рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 3 від 01.02.2013 року.)

Журнал реферується Українським реферативним журналом «Джерело» (засновники: Інститут проблем реєстрації інформації НАН України та Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського) та Реферативним журналом Всеросійського інституту наукової і технічної інформації РАН (ВІНІТІ РАН).

Головна редакційна колегія:

Кузьмінський А.І., чл.-кор. НАПН України, д.пед.н., проф. (головний редактор); Боєчко Ф.Ф., чл.-кор. НАПН України, д.б.н., проф. (заступник головного редактора); Тарасенкова Н.А., д.пед.н., проф. (заступник головного редактора); Луценко Гр.В., к.ф.-м.н., доц. (відповідальний секретар); Біда О.А., д.пед.н., проф.; Головня Б.П., д.т.н., доц.; Гусак А.М., д.ф.-м.н., проф.; Драч О.О., д.і.н., доц.; Жаботинська С.А., д.філол.н., проф.; Кукурудза І.І., д.е.н., проф.; Лизогуб В.С., д.б.н., проф.; Марченко О.В., д.філос.н., проф.; Мінаєв Б.П., д.х.н., проф.; Морозов А.Г., д.і.н., проф.; Перехрест О.Г., к.і.н., проф.; Поліщук В.Т., д.філол.н., проф.; Савченко О.П., д.пед.н., проф.; Селіванова О.О., д.філол.н., проф.; Соловійов В.М., д.ф.-м.н., проф.; Чабан А.Ю., д.і.н., проф.; Архитова С.П., к.пед.н., проф.

Редакційна колегія серії:

Тарасенкова Н.А., д.пед.н., проф. (відповідальний редактор); Біда О.А., д.пед.н., проф. (заступник відповідального редактора); Касярум Н.В., к.пед.н., доц. (відповідальний секретар); Бурда М.І., д.пед.н., проф., академік НАПН України; Градовський А.В., д.пед.н., проф.; Десятков Т.М., д.пед.н., проф.; Євтух М.Б., д.пед.н., проф., академік НАПН України; Капська А.Й., д.пед.н., проф.; Крилова Т.В., д.пед.н., проф.; Кондрашова Л.В., д.пед.н., проф.; Малова І.С., д.пед.н., проф. (Росія); Мельников О.І., д.пед.н., проф. (Білорусь); Мілушев В.Б., доктор, проф., (Болгарія); Ничкало Н.Г., д.пед.н., проф., академік НАПН України; Расчьотіна С.О., д.пед.н., проф. (Росія); Савченко О.П., д.пед.н., проф.; Семеріков С.О., д.пед.н., проф.; Скафа О.І., д.пед.н., проф.; Симоненко Т.В., д.пед.н., проф.; Шпак В.П., д.пед.н., проф.; Акуленко І.А., д.пед.н., доц.; Архитова С.П., к.пед.н., проф.; Грабовий А.К., к.пед.н., доц.; Гриценко В.Г., к.пед.н., доц.; Демченко О.Г., к.ф.-м.н., доц.; Король В.М., к.пед.н., проф.; Майборода Г.Я., к.пед.н., доц.

За зміст публікації відповідальність несуть автори.

Адреса редакційної колегії:

18000, Черкаси, бульвар Шевченка, 81,
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького,
кафедра загальної педагогіки і соціології. Тел. (0472) 33-10-96

3. Козлова А.А. Психотехнологии как средство формирования субъектной позиции клиента системы профконсультирования: дис. канд. психол. наук: 19.00.13 / Александра Александровна Козлова. – М., 2002. – 216 с.
4. Машкіна Л.А. Підготовка студентів педагогічних училищ та коледжів до використання інноваційних технологій в дошкільних закладах: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Людмила Андріївна Машкіна. – К.: 2000. – 175 с.
5. Освіта України. Збірник законів: довідкове видання / за ред. С.О. Борисенка. – Х.: Бурун Книга, 2007. – 304 с.
6. Панок В.Г. До побудови теоретичних засад української практичної психології / В.Г. Панок // Проблеми розвиваючого навчання: Матер. I та II Міжнар. конфер. / За ред. академіка С.Д. Максименка. – К., 1997. – С. 344-351.
7. Селевко Г.К. Альтернативные педагогические технологии / Г.С. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с.
8. Технології роботи організаційних психологів / За наук. ред. Л.М. Карамушки. – К.: Фірма «ІНОКС», 2005. – 366 с.
9. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе / Д.В. Чернилевский. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.
10. Шарата Н.Г. Інноваційність в освіті – ознака сучасності / Н.Г. Шарата // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія Педагогічні науки. Випуск 97. – Чернігів, 2012. – С. 158-160.

Одержано редакцією 18.10.13

Прийнято до публікації 22.10.13

Анотація. В статті проведено аналіз використання різних видів інноваційних технологій в навчально-виховному процесі вищої школи. Дані визначення понять «інноваційні педагогічні технології» та «інноваційні психологічні технології». Описано різні класифікації інноваційних педагогічних технологій. Розкрито структуру інноваційних педагогічних технологій, які мають концептуальну, змістову та процесуальну частину. Зазначено, що найбільш поширеними в практиці вищої освіти є три групи інноваційних технологій: системні, модульні та локальні.

Ключові слова: інновація, технологія, інноваційні педагогічні технології, інноваційні психологічні технології.

Summary. It is analysed in the article the using of different kinds of innovation technologies in educational process of higher education establishment. The definitions are given to the following notions: «innovation pedagogical technologies», and «innovation psychological technologies». It is described the different classifications of innovation pedagogical technologies. It is exposed the structure of innovation technologies, that have conceptual, substantive and procedural part. It is noted that the most common in the practice of higher education establishments are 3 groups of innovation technologies: systemic, modular and local.

Key words: innovation, technology, innovation pedagogical technologies, innovation psychological technologies.

УДК 378

Кучай О.В.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті розглядається сучасний стан використання мультимедійних технологій у підготовці вчителя. Мультимедійні технології є сьогодні основним будівельним матеріалом усього суспільства. У сучасному світі з'являється необхідність підготовки учня до життя в цьому мультимедійному середовищі. Цей процес потрібно розпочинати якомога раніше, тому що контакт дитини з медіа має місце практично із моменту його народження. Сьогодні ставить перед нами необхідність підготовки вчителів всіх шкільних, у тому числі початкової школи, в сфері мультимедійної освіти і інформаційних технологій. Формування компетенції користування з медіа стає важливим викликом. У сучасному світі необхідним є знайомство з широким контекстом цивілізаційних змін, що враховує історичні, суспільні, культурні, психологічні та політичні аспекти.

Ключові слова: мультимедійні технології, підготовка вчителя, освіта, початкова школа.

Постановка проблеми. Стратегічним напрямом розвитку освітніх систем в сучасному суспільстві є забезпечення інтелектуального і морального розвитку людини на основі залучення його до різноманітної, самостійної, доцільної діяльності в різних галузях знань. Швидке оновлення знань, включаючи базові, в сфері технічних наук ставить перед вищою школою завдання підготовки фахівців, здатних : адаптуватися до умов сучасного суспільства, що швидко змінюється, самостійно набувати необхідні для успішної роботи знання і навички, застосовувати їх на практиці для вирішення різноманітних завдань; критично мислити, уміти бачити проблеми, що виникають в реальній дійсності, і шукати раціональні шляхи їх рішення, використовуючи сучасні технології; грамотно працювати з інформацією, витягати і обробляти інформацію, а також ефективно використати інформаційні ресурси, у тому числі і світові, для вирішення поставлених завдань; уміти працювати в колективах, що об'єднують фахівців різних областей знань.

Цей напрям розвитку визнаний головним в ході реформ освітніх систем в провідних країнах світу – США, Великобританії, Канаді, Німеччині, Франції та ін. При цьому основним завданням процесу реформування є підготовка необхідних суспільству кадрів у потрібній кількості за мінімальний час і при мінімальних витратах [1].

Сьогодні інформаційні технології знаходять досить широке застосування в педагогіці як науці, а також безпосередньо в практиці педагогічного процесу. Найбільшого поширення вони одержали в таких видах діяльності як дистанційне навчання, он-лайнних навчальних закладах, допомога в системі управління освітою, створення програм і віртуальних підручників з різних предметів, пошук в мережі інформації для навчального процесу, комп'ютерне тестування знань учнів, створення електронних бібліотек, формування єдиного наукового електронного середовища, видання віртуальних журналів і газет з педагогічної тематики, проведення телеконференцій, розширення міжнародного співробітництва у сфері інтернет-освіти.

Практична реалізація перерахованих технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців нерозривно пов'язана з використанням засобів телекомунікацій. Використання телекомунікаційних мереж дозволяє в найкоротші терміни поширювати передові педагогічні технології, професійні знання в різних галузях, формувати у студентів комунікативні навички, та вміння роботи з інформаційними джерелами. Перспективним напрямом є використання технології мультимедіа в навчальній діяльності для створення засобами відцифрування аудіовізуальної інформації дизайну віртуального комп'ютерного середовища. Технологія мультимедіа наочно, барвисто і переконливо ілюструє практично будь-який відомий факт в галузі науки, техніки, мистецтва, допомагаючи оцінити та узагальнити відому картину фактів, а часом науково передбачити шлях майбутнього розвитку навіть цілої галузі діяльності людини [2].

Мультимедійні технології є сьогодні основним будівельним матеріалом усього суспільства. У сучасному світі з'являється необхідність підготовки учня до життя в цьому мультимедійному середовищі. Цей процес потрібно розпочинати якомога раніше, тому що контакт дитини з медіа має місце практично із моменту його народження.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні ставить перед нами необхідність підготовки вчителів всіх щаблів, у тому числі початкової школи, в сфері мультимедійної освіти і інформаційних технологій. Формування компетенції користування з медіа стає важливим викликом. У сучасному світі необхідним є знайомство з широким контекстом цивілізаційних змін, що враховує історичні, суспільні, культурні, психологічні та політичні аспекти.

Учні використовують мультимедіа технології як чинник, що допомагає власному розвитку; використовувати необхідні вміння застосування комп'ютера до розв'язування проблем; підтримці графічної творчості, музичної чи навіть, – в певній сфері – літературної та підготовці учня до використання камери або фотоапарату тощо [3].

Мета застосування мультимедійних технологій навчання у ВНЗ – підготовка студентів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства. Це дозволило нам висунути такі педагогічні завдання мультимедійних технологій навчання: інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; реалізація соціального замовлення, зумовленого інформатизацією сучасного суспільства (підготовка фахівців у галузі інформатики та обчислювальної техніки; підготовка користувача засобів мультимедійних технологій), побудова відкритої системи освіти, яка забезпечує кожному власну траєкторію самоосвіти; системна інтеграція предметних галузей знань; розвиток творчого потенціалу студента, його здібностей до комунікативних дій; формування вмінь організації та проведення експериментально-дослідницької діяльності; культури навчальної праці; розвиток і формування інформаційної культури студентів [4].

Використання мультимедійних засобів у відкритій і традиційній освіті здатне породити кілька основних методів реалізації педагогічної діяльності. Як правило, всі вони можуть бути розділені на два основні класи, згідно принципів взаємодії учня з комп'ютерним засобом навчання. Зокрема, деякі освітні продукти розробляються для управління процесом подання, і, таким чином, студентам пропонується лише пасивна роль одержувача інформації. Інші освітні засоби мультимедіа є інтерактивними, в тому сенсі, що вони припускають активну роль учня, який самостійно вибирає підрозділи в рамках деякої теми, визначаючи послідовність їх вивчення [2].

Навальний розвиток техніки в другій половині ХХ ст. спричинив, появу ряду нових мультимедіа: відео, супутникове телебачення, комп'ютери, світова мережа інтернет. ХХІ століття є ерою інформації і комунікації. Основним новим атрибутом ери є комп'ютер з доступом до інтернету, що забезпечує людині можливість комунікації зі всім світом.

Дуже швидкий розвиток мультимедіа змінює світ, в якому ми живемо і схиляє до наукової рефлексії над силою їх впливу. Мультимедіа сьогодні не трактуються виключно як носій інформації і знання зі світом, це джерело цінності. Поширюється переконання, що знайомство і розуміння медіа а також вміння користування ними це перепустка до активної участі в більшості сфер нашого життя.

Мультимедіа технології стали сьогодні частиною людського ритму життя, неліквідною частиною культури – як ресурс комунікації, символ сучасності і трансформації, а також як джерело збережень –

у зв'язку з цим суттєво змінило функціонування сучасне суспільство. Нині для людей Важливе те, що представляють медіа. Світ електронних мультимедіа, несе в собі визначене бачення дійсності.

Сучасна медійна цивілізація генерує нову модель суспільства. Навколо школи змінилося багато. Змінилася перш за все молодь. Менше значення сьогодення приділяє друкарні, нове покоління не звикле до довготривалої літератури для читання і довгих лекцій. Це є так званна екранна генерація, вихована на телебаченні, відеокліпах, бойовиках і коротких повідомленнях. Абстрактні поняття є для них важкими для розуміння, якщо не будуть представлені у формі моделей і картин. Покоління, виховані на візуальних медіа мають іншу структуру сприйняття, мають скорочену сферу зосередженості уваги, що має серйозні наслідки в освітньому процесі. Це є дійсно, справжнє життя, що творять медіа і створена через нього популярна культура [5].

Нині інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та мультимедіа інтегровані в процес викладання і навчання й істотно впливають на традиційну систему навчання. Раніше, в процесі викладання і навчання, один медійний пристрій використовувався в якості засобу навчання та виклад змісту освіти проходив у лінійному порядку. Але з мультимедіа, можуть бути використані декілька медіа-елементів. Навчальні матеріали доставляються в мультисенсорне середовище, використовуючи мультимедійні елементи, такі як текст, графіку, анімацію, звук і відео. Припускається, що "Мультимедіа пропонує чудову альтернативу традиційному навчанню. Досліджуючи і пізнаючи світ різними темпами, кожен студент має можливість ознайомитися з усім потенціалом на свій розсуд» [6]. Таким чином, комбінація мультимедійних технологій та навчального матеріалу, зберігається на запам'ятовуючому пристрої і відображається на комп'ютері або зберігається в якості веб-файла в інтернеті. Студенти отримують доступ до цих модулів та вільно беруть участь у процесі навчання відповідно будь-де і будь-коли. Отже, режим навчання є студентоцентристським [7].

Мультимедійні технології змінюють спосіб спілкування один з одним. Це призвело до значних змін у системі освіти та вплинуло на те, як ми доносимо інформацію до студентів. З мультимедіа, користувачі мають можливість використовувати в аудиторії цю технологію в багатьох напрямках. Через свою мультисенсорну здатність, мультимедіа може бути використана в якості навчального інструменту для представлення та подання концепцій та ідей, використовуючи різні типи носіїв, таких як текст, зображення, звук, анімація і відео. Таким чином мультимедіа може бути використана для покращення традиційного методу навчання, такого як "крейда і дошка", за допомогою мультимедіа-навчальної стратегії.

Еволюція мультимедійних технологій дала можливість безпосередньо студентам брати участь у роботі. З мультимедійними технологіями, вони можуть створювати мультимедійні додатки як частину проекту. Це дозволить зробити їх активними учасниками у їх власному процесі навчання, а не просто бути пасивними студентами. Мультимедіа дизайн додаток пропонує новий погляд на процес навчання дизайнера, представлення інформації і знань у новий та інноваційний спосіб. З цим підходом до навчання, акцент переміщується від традиційного змісту навчання на основі проектів або навчання на практиці.

З використанням мультимедійних проектів, студенти мають можливість побудувати знання, що представили їм їхні викладачі мультисенсорним чином і зробити процес навчання більш значущими для них. Зрештою, шляхом створення мультимедіа-проектів, студенти підвищують навички критичного мислення, навички вирішення проблем, комунікативні навички та застосовують їх в групі або команді, що в даний час потрібно в реальних ситуаціях. Таким чином, мультимедіа дає можливість студентам самостійно взяти участь в їх роботі [8;9].

Вплив ІКТ і, зокрема, мультимедійних технологій в освіту створив істотну дію на інструктивному погоджувальному розвитку і методах повідомлення інформації студентам. Це призводить до еволюції нових понять і інноваційної викладацької техніки в навчальному процесі. Мультимедійні технології впливають на спонукання студентів почуття власної гідності, також як і дозволяють їм ставати творчими особистостями [10].

Сучасні засоби мультимедіа дозволяють навчати людину найрізноманітнішим знанням. Незважаючи на очевидні переваги у використанні мультимедіа, їх застосування в навчанні обмежує недостатність техніки, невідповідність викладачів, невідповідність програмного забезпечення можливостям тощо, тому число викладачів, які використовують засоби мультимедіа, порівняно невелике [11].

Висновки. Використання мультимедійних технологій породило нову парадигму в наших освітніх методиках і стратегіях. Це породило нові форми навчання та нові й інноваційні способи донесення навчальних матеріалів до студентів. Крім того, поява інтернету широко розширила наші можливості навчання в рамках глобальної перспективи і підключила студентів до освітніх ресурсів та інформації в усьому світі, які були досі для них недоступними. Нині дистанційне навчання через

інтернет доступне для всіх. Вплив мультимедійних технологій на наше суспільство в цілому триває і до цих пір повністю не використаний. Тим не менш, мультимедіа технології зробили навчання глобально доступним і дуже швидким.

Список використаної літератури

1. Информационно-образовательная среда технического вуза http://www.cnews.ru/reviews/free/edu/it_russia/institute.shtml
2. Стариков Д. А. Педагогические условия внедрения мультимедиа технологий в процесс обучения студентов ВУЗа: Дисс. ... на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Стариков Дмитрий Александрович. – Нижний Новгород, 2009. – 197 с.
3. Janusz Morbitzer. Kompetencje nauczyciela przedszkola i klas I-III w zakresie edukacji medialnej i technologii informacyjnej // Kształcenie nauczycieli przedszkola i klas początkowych w okresie przemian edukacyjnych [Pod red. Bożeny Muchackiej i Krzysztofa Kraszewskiego]. – Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2004. – S. 180-193.
4. Бондаренко О. М. Дидактичні умови застосування мультимедійних технологій у процесі навчання педагогічних дисциплін студентів педагогічних університетів : Дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Бондаренко Олена Миколаївна. – Черкаси, 2010. – 205 с.
5. Dobrowolowicz Justyna. Współczesna szkoła wobec ekspansji mediów // Nauczanie początkowe. Kształcenie zintegrowane. – Rocznik XXXV (LVII). – Numer 1. – Rok szkolny 2011/2012. – Kielce. – S. 7-13.
6. Tway L. Multimedia in Action // AP Professional. – 1995ю – №4. – P. 35.
7. Mai Neo, Ken Neo Tse-Kian & Ahmad Rafi Mohamed Eshaq. Designing Interactive Multimedia Curricula to Enhance Teaching and Lear // International Journal of Instructional Media. – 2007. – No34. – P. 51-59.
8. Mai Neo. Learning with Multimedia: Engaging Students in Constructivist Learning // International Journal of Instructional Media. – 2007. – No2. – P. 149-158.
9. Mai Neo, Tse-Kian Neo. Engaging students in multimedia-mediated Constructivist learning— Students' perceptions // Educ. Technol. Soc. – 2009. – No2. – P. 254-266.
10. Agnew P. W., Kellerman A. S., Meyer J. Multimedia in the Classroom. – Boston: Allyn and Bacon, 1996. – 233 p.
11. Корнилов Ю. В. Педагогическое обеспечение информационно-образовательной среды средствами сетевых и мультимедиа-технологий : Дисс. ... на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Корнилов Юрий Вячеславович. – Якутск, 2009. – 157 с.

Одержано редакцією 14.11.13

Прийнято до публікації 22.11.13

Анотація. В статті розглядається сучасне становище використання мультимедійних технологій в підготовці учителя. Мультимедійні технології є сьогодні основним будівельним матеріалом всього суспільства. В сучасному світі з'являється необхідність підготовки ученика до життя в цій мультимедійній середі. Цей процес потрібно починати як можна раніше, тому що контакт дитини з медіа має місце практично з моменту його народження. Сьогодні стоїть перед нами необхідність підготовки учителів всіх ступенів, в тому числі початкової школи, в сфері мультимедійного освіти та інформаційних технологій. Формування компетентності користування медіа стає важливим викликом. В сучасному світі необхідним є знайомство з широким контекстом цивілізаційних змін, який враховує історичні, суспільні, культурні, психологічні та політичні аспекти.

Ключові слова: мультимедійні технології, підготовка учителя, освіта, початкова школа.

Summary. In the article the modern state of the use of multimedia technologies is examined in preparation of teacher. Multimedia technologies are today basic building material of all society. In the modern world the necessity of preparation of student appears to life in this multimedia environment. This process needs to be begun as possible before, because the contact of child from medias takes place practically from the moment of his birth. Nowadays puts the necessity of preparation of teachers of all stages before us, including, initial school, in the field of multimedia education and information technologies. Forming of competence of the use from medias becomes an important call. In the modern world a necessity is an acquaintance with the wide context of civilization changes, which takes into account historical, public, cultural, psychological and political aspects.

Keywords: multimedia technologies, preparation of teacher, education, initial school.

УДК 37.378

Кучай Т. П.

ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ЯПОНІЇ

Анотація. У статті розглядаються вимоги до підготовки вчителя початкових класів у Японії. В японській теорії і практиці педагогічної освіти накопичено оригінальний досвід професійної підготовки вчителів, удосконалення їхніх практичних навичок, дотримання відповідальності за результати роботи і високий соціальний статус.

Ключові слова: підготовка вчителя, Японія, освіта, студент.

Постановка проблеми. У процесі побудови сучасного демократичного суспільства стрімко змінюється роль учителів, їхні функції, підготовка і діяльність. У міжнародних правових актах глобального характеру (документи ЮНЕСКО, Ради Європи, Організації